

**ВТОРИЯТ ДЪРЖАВЕН СЪД (1910 – 1914) И ОБВИНЕНИЯТА СРЕЩУ
БИВШИЯ ВОЕНЕН МИНИСТЪР МИХАИЛ САВОВ (1903 – 1907) –
ВТОРА ЧАСТ**

Евгени КОСТОВ

Received: 8.10.2021

Available online: 1.12.2021

***Abstract:** The Institute for constitutional Ministerial criminal liability in Bulgaria is based on article 155-159 from the Constitution of the Bulgarian Principality, adopted in 1879. It provides for a specific procedure through which the members of the government to be judged outside of the civil courts. From 1880 to 1923, through this procedure four trials were held. In this case, we focus on the work of the Second State Court (1910–1914). We explore potential law violations committed by ministers from the popular liberal government of Bulgaria, in the period of 1903–1908. Later, in 1913 year, the indictment, was published. This research study analyzes the supposed crimes of the former Minister of War Mikhail Savov that are subject to an indictment. The author comes to the conclusion that most of the allegations are unfounded. In 1914, as a result of political reasons, the decision of the Parliament was made to remove the criminal responsibility of the ministries.*

Key words: ministerial criminal offenses, the Second State Court in Bulgaria (1910–1914), General Mikhail Savov, Ministry of War

JEL: K42, N73

Проблемът за конституционната министерска наказателна отговорност в България е разглеждан по-подробно в близкото минало от специалисти по конституционно право предимно в теоретичен аспект (Balamezov, 1914; Balamezov, 1940). Застъпен е и в изследванията на съвременната българска историография (Manolova, 1989; Palangurski, 1993; Gesheva, 1997; Gesheva, 2003; Galunov, 1998; Galunov, 2013; Penchev, 2011). И докато разработките на повечето автори от последните години се фокусират върху по-обща теоретични въпроси или върху работата на конкретен държавен съд, то са налице и някои тематични проучвания, целящи да проследят развитието на наказателната процедура по време на Първия,

Втория и Третия държавни съдилища само в определено направление (Kostov, 1999).

Конституционно основание за започване на парламентарна процедура по търсене на углавна отговорност спрямо министри са приетите на 9 април 1879 г. чл. чл. 155-159 от основния закон на Княжеството. Те въвеждат института на конституционната министерска наказателна отговорност. Особено важен е чл. 155, визиращ престъпленията, за които могат да бъдат съдени министрите – „за измена на Отечеството или на княза, за нарушения на конституцията, за предателство или за някаква вреда, причинена на Княжеството за лична полза”. В членове 156–158 най-общо се предвижда начинът, по който ще стане предаването на министрите на съд. Чл. 159 ограничава правата на държавния глава да амнистира провинили се министри. Цялостната процедура подробно е разработена в Закона за съдене на министрите (ЗСМ), приет през октомври 1880 г. След години този закон трикратно претърпява изменения – през 1919, 1923 и 1924 г. С изключение само на ЗСМ от 1924 г. останалите три закона предвиждат сходен начин на откриване на процедурата, определяне на анкетна и следствена комисии, компетенциите им, състава на Държавния съд и т.н. (Gesheva, 1997; Kostov, 1999).

Демократическата партия, дошла на власт през януари 1908 г., е подложена на силен натиск от опозицията, която желае да се пристъпи към процедурата за въвеждане в действие на института на министерската отговорност, предвидена в Закона за съдене на министрите от 1880 г. Огромната част от опозицията желае да бъдат съдени министрите от т. нар. второ стамболовистко правителство (1903–1908) заради извършени мащабни, според опозицията, злоупотреби. На 22 февруари 1910 г. е направено предложение за сформирание на парламентарна изпитателна комисия, която да разгледа управлението на страната през периода 5 май 1903 г. – 16 януари 1908 г. и да оцени действията на някои бивши министри от правителствата на Рачо Петров, Димитър Петков и д-р Петър Гудев. Три дни по-късно предложението е одобрено и е назначена 15-членна комисия. Веднага след закриването на сесията на Народното събрание започва напрегната работа. На 11 ноември с.г. при откриването на следващата сесия е представен докладът на комисията, като през декември 1910 г. е назначена нова 12-членна парламентарна следствена комисия. Тя има за задача да доосветли някои недостатъчно подробно изложени факти. Този доклад е представен в парламента на 6 февруари 1911 г. Решението за предаване на петима министри – д-р П. Гудев, Р. Петров, Н. Генадиев, ген. М. Савов и Ив. Халачев, на Държавен съд е гласувано на 13 февруари 1911 г. след оживени дебати. Само два дни по-късно е назначена тричленна особена следствена комисия. Разследването продължава около година и половина, като са разпитани близо 600 свидетели и са проучени огромен брой документи.

Самият обвинителен акт е публикуван на 1 февруари 1913 г. (Popov, 1986; An indictment against, 1913).

Обвинителният акт съдържа обвинения спрямо петимата посочени министри от споменатите правителства – Рачо Петров (бивш министър-председател и министър на външните работи и изповеданията), д-р Петър Гудев (бивш министър-председател и министър на вътрешните работи), д-р Никола Генадиев (бивш министър на търговията и земеделието), генерал Михаил Савов (бивш министър на войната) и Иван Халачев (бивш министър на обществените сгради, пътищата и съобщенията). В предварителното дирене отпадат някои факти, съдържащи се в доклада на парламентарната следствена комисия от февруари 1911 г.

Обвиненията са от най-различно естество, свързано с профила на съответното министерство. Налице е своеобразна палитра от обвинения със стопански характер – например за закононарушения, свързани със строителството на различни жп линии, отдаването на концесии, снабдяване на армията с боеприпаси и други материали и т.н. Държавният обвинител предава съответния министър на Държавен съд и в повечето случаи ходатайства да бъде признат за виновен не само за нарушаване на Конституцията и за вреда, причинена на държавата за лична полза, но и за нарушаване на съответни закони, свързани с профила на конкретното министерство.

В мемоарната и научната литература ген. Михаил Савов е определян най-често като „спорна“, „противоречива“ личност. За професионалното му поприще оценките за него са като за талантлив офицер. Доказателство за това е фактът, че поради „изключително големите му заслуги към страната ни при планирането и осъществяването на военните операции през Балканската война и за проявеното новаторство и военно майсторство“ на 20 декември 2012 г. генерал-лейтенант Михаил Савов е награден посмъртно с орден „Стара планина“ I степен с мечове (Decree № 436 of 20 December 2012). Понякога обаче е определян и като максималистично настроен военачалник, при започването на Втората балканска война например (Markov, 1991). Що се отнася до личностните му качества, те се поставят под съмнение поради предполагаемо негово незаконно облагодетелстване с пари (An indictment against 1913, pp. 8-10). В тази работа се опитваме да дадем още щрихи към личността на генерала, основавайки се на анализиране на предполагаеми закононарушения от страна на М. Савов.

„Несамостоятелни“ обвинения към ген. М. Савов, т.е. тези, в които са обвинени и други министри, са, както следва: с бившия министър-председател Рачо Петров – по доставката на патрони от фирмата „Манфред Вайс“ от Будапеща; пак с Рачо Петров и Н. Генадиев за изплащане обезщетение на Предприятието по постройката на жп линията Радомир – Кюстендил – турската граница и за

изплащане обезщетение на Предприятието по постройката на линията Саранбей (Септември) – Пловдив – Нова Загора; с Н. Геннадиев за „одобряване като членове на Министерски съвет през 1907 г. на извъндоговорните и тайни съглашения между бившия министър на финансите Лазар Паяков и Banque de Paris et de Pays Bas по сключване на 4,5 % заем през 1907 г. в размер на 145 млн. лева“.

Сега само ще маркираме пък многобройните „самостоятелни“ обвинения към М. Савов, разгърнати на 270 страници:

Глава I

„Доставки на 12 000 000 манлихерови патрони и на 1 5000 000 гилзи за патрони от фабриките Келер, Рот и Вайс през 1903 и 1904 г.“;

Глава II

„Доставка на 38 298 780 елемента за патрони от „Societe francaise des munitions“;

Глава III

„Доставка на барути през 1903 и 1904 г.“;

Глава IV

„Доставка на 75 000 манлихерови пушки“

.....

Глава XIV

„Доставка на взривни материали“

Глава XV

„Военните доставки от 1907 г.“ и т.н.

При такава изключително обемна и изчерпателна информация за евентуалните обвинения срещу генерала и голямата разнородност и различна тежест на обвиненията, а освен това и поради изискванията за определен обем на разработката, пред изследователя остава практически единственото решение – да подбере възможно няколко по-значими обвинения, да ги анализира и да даде мнението си доколко основателни са обвиненията. В предишна наша публикация (Kostov, 2020) представихме най-общо и коментирахме „несамостоятелните“ и някои „самостоятелни“ обвинения срещу бившия военен министър. Тук ще се спрем на няколко от другите по-значими обвинения срещу М. Савов, като няколкото помаловажни от всичките 15 „самостоятелни“ обвинения към него ще пренебрегнем. Амбицията ни е да анализираме емпиричния материал и да съпоставим заключението си с това от първата част на тази работа.

След като в споменатата публикация разгледахме изложението в глави I и II на обвинителния акт, сега продължаваме представянето на някои следващи глави. **Глава III** е озаглавена „Доставките на барути през 1903 и 1904 г.“, като е

уточнено, че текстът е систематизиран в три насоки – доставката на черен барут и на барутна материя; на артилерийски бездимен барут и на 50 хиляди килограма оръжеен бездимен барут. Текстът е изпълнен с много подробности и затова подбираме по-важните според нас акценти от изложението.

Поръчка за бездимен барут ген. М. Савов прави на френския оръжеен производител „Шнайдер“ през юни 1903 г. Доставката трябва да се осъществи през есента на същата година. През юли 1903 г. военният министър отказва оферта на „Съединени Кьолн – Ротвайлски барутни фабрики“ и това на този етап е естествено предвид на вече постигнатите договорености с „Шнайдер“. След неколкомесечни изпитания на барута във фабриката на Шнайдер обаче резултатите за качество специално на конкретни договорени партиди барут се оказват неблагоприятни. В резултат министър Савов вече обръща вниманието си към Кьолнската – Ротвайлска фабрика (An indictment against 1913, p. 347).

В обвинителния акт се казва: „Доставката на барути са били възложени на фирмата „Съединени Кьолн – Ротвайлски барутни фабрики“, без да се проведе никакъв търг, както биха изискали чл.чл. 1, 2 от Закона за публичните търгове и чл. 74 от Закона за отчетността по бюджета...; няма даже и тръжна комисия... Фабриката е предлагала, а министър Савов по собствено усмотрение е приемал и задължавал държавата...“ (An indictment against 1913, p. 348).

Ние тук обаче ще изтъкнем някои възражения срещу представените в обвинителния акт изводи. Първо, в края на 1910 г. пред Парламентарната следствена комисия дават показания свидетели, които смятат, че заемът на България от френската *Banque de Paris et des Pays-Bas*, получен през 1904 г., не би се сключил, ако българската страна не фаворизира „френските“ военни доставки. Източници за това били представители на френската „Шнайдер“. Естествено е да се предполага, че през лятото на 1903 г. военният министър е посветен в тези дипломатически обвързаности. Затова ген. Савов се спира първоначално на френския производител. Още повече, че на друго място в обвинителния акт се посочва, че „военното министерство е изпитвало и поръчвало във Франция бездимен барут както за гаубици, така и за патрони през месеците юни, юли и август 1903 г.“. С други думи – държавният обвинител си противоречи. От една страна той пита защо първоначалната поръчка е отправена към „Шнайдер“, без да се осъществени предварителни проучвания за качеството на барутите, а по-късно научаваме пак от обвинителния акт, че българската страна трикратно през пролетта и лятото на 1903 г. е поръчвала барут и патрони. Разликата обаче е, че качеството на договорената за есента на 1903 г. доставка не е удовлетворила българската страна.

Второ, естествено е след неблагоприятния отговор за качеството на френския барут генералът веднага да се обърне към немския производител. Законово

това е допустимо в случай на неотложност.

Трето, и тук, както и в други случаи, едноличното решение на военния министър е одобрено от Министерски съвет (постановление III, протокол №86 от 4 септември 1903 г.). Така че да се обвинява ген. Савов, че „умишлено и систематически е отлагал барутните поръчки с цел изкуствено да скрои бързи и скъпи доставки“ (An indictment against 1913, pp. 348-349), е неоснователно.

Разбира се, с голямо значение за представяните събития е международната обстановка през лятото и есента на 1903 г., когато вероятността за евентуална българо-турска война не се изключва (Kostov, 2004, p. 139).

По този пункт в конкретни случаи обвиненията към бившия военен министър са неоспорими. Така например в края на тази глава той е обвиняван, че не е санкционирал със съответната глоба двукратното закъснение на партиди от доставката от „Съединени Кьолн – Ротвайлски барутни фабрики“. Както и „доказателството“, че немската фабрика е „фаворизирана“, защото била освободена от данък занаятие. Формално констатациите се верни, но в някаква степен – несъществени (An indictment against 1913, pp. 350-351).

Глава IV е озаглавена „Доставка на 75 000 манлихерови пушки през 1903 г.“. В нея се разглежда хронологията по доставката на 65 хиляди пушки, образец 1895 г., от германската оръжейна фабрика, намираща се в Щаер, и доставката на 10 хиляди готови манлихерови пушки, образец 1888 г., от будапещенската „Fabrique armes“. Тук доста подробно са представени преговорите с доставчиците, промените в контрактите, самите доставки, качеството на приетото снаряжение и т.н. Прави впечатление, че министър Савов предприема ефективни действия – например настоятелност пред доставчиците за бързи доставки, изисквания пред подчинените да се убедят на място за качеството на пушките и т.н. (An indictment against 1913, pp. 353-354).

Смятаме за необходимо да акцентираме върху едно твърде съществено изречение в обвинителния акт: „Доставката на манлихеровите пушки... е била възложена на щаерската оръжейна фабрика вследствие от преговорите, които сам министър Савов и след **утвърждаването от Министерски съвет**, без търг, лично...“. Между другото и двете доставки са одобрени в Министерски съвет (An indictment against 1913, p. 355, pp. 358-359).

Е, след такава санкция, продиктувана от спешност на доставките на фона на събитията в Македония от лятото – есента на 1903 г., не виждаме особени основания държавният обвинител да търси вина на ген. М. Савов в нарушаването на конкретни закони – за търговете и т.н. Още повече че бившият министър се е допитвал и съобразявал със становищата на артилерийската инспекция, определил е приемна комисия, търсено е мнението на специално назначен артилерийски

комитет. Държавният обвинител констатира: „Внасянето на въпроса (за конкретен дефект на внесените пушки) за разрешение от артилерийския комитет в състав на четирима души е било извършено от министър Савов, за да се затули зад чужда отговорност“ (An indictment against 1913, pp. 362-363). Дори да е така обаче, формално необходимите процедури са спазени от страна на бившия министър.

Разбира се, има случаи, в които той основателно е упрекван, че е допускал пропуски – например разноските по сключването на контрактите остават за сметка на българската държава; не е търсил глоби за закъснение на доставките и др. Но да се търси вина, че „на съкровището били нанесени щети за лична полза“, остава недоказано (An indictment against 1913, pp. 355-364).

След прескачането на по-маловажни обвинения срещу М. Савов, хронологията на събитията в **Глава IX** „Санитарно имущество: А. Доставка на медикаменти; Б. Доставка на аптечни и медицински принадлежности“ в общи линии е следната. През септември 1903 г. е произведен „търг по доброволно съгласие“ за доставката на медикаменти, аптечни принадлежности и т.н. и поръчката е възложена на германския производител „Маркарт“. Впоследствие фирмата отказва ангажиментите по контракта. През януари 1904 г. военният министър, след разглеждането на офертите на шест германски и една австрийска фирма, избира за доставчик франкфуртската „Цимер и с-ие“. За отбелязване е, Савов съумява да намали предложената от „Цимер и с-ие“ цена на доставка от 266 032 марки, на 240 430 марки. Той изготвя доклад до Министерски съвет, в който посочва, че тази военна фабрика доставя най-качествените медикаменти и предлага най-изгодни цени. С постановление № XI от 10 февруари 1904 г. Министерски съвет разрешава възлагането на доставката на тази германска фирма. В края на тази глава държавният обвинител „установява следното“: „...Бившият военен министър е нарушил Закона за публичните търгове, отчетността по бюджета и за снабдяването на войската с предмети, като без търг и произволно ... е възложил доставката на медикаменти върху фирмата „Цимер и с-ие“, което му е послужило и за мотив, в противоречие с действащите закони, да обезсили сключения по-рано с фирмата „Маркарт“ контракт...“ (An indictment against 1913, p.431). Странна е логиката на обвинението – „Маркарт“ едностранно се оттегля в края на 1903 г. Какво би могъл да направи министър Савов, освен да „обезсили ... контракта“? Неуместно е в заключение да се претендира, че Савов съзнателно е нарушил няколко закона, вследствие от което „е ощетил интересите на държавното съкровище за лична полза“ (An indictment against 1913, p. 432).

В тази глава от обвинителния акт бившият военен министър се обвинява и в доставката на аптечни и медицински принадлежности през лятото на 1904 г. от германската „Жетер и Шеер“ тъй като и тези доставки са възложени без търг. Ние

само отбелязваме, че и в този случай посочената доставка получава санкция в Министерски съвет чрез XVI постановление от 25 ноември 1904 г. (An indictment against 1913, p. 431).

В глава X се представя доставката на инженерно имущество, която се осъществява през 1903 и 1904 г. Отбелязваме, че при доставките на шанцови инструменти са сформирани тръжни комисии, които са преговаряли с представители на една българска и няколко чуждестранни фирми. Провеждат се няколко търга и в края на краищата Военното министерство избира за доставчик българската „Д-р Червен-Иванов, Хербс и с-ие“, Контрактът е утвърдени от Министерски съвет на 28 август 1903 г. (An indictment against 1913, pp. 433-438).

Бившият военен министър е обвинен, че е фаворизирал доставчика – фирмата “Д-р Червен-Иванов, Хербс и с-ие“, тъй като била освободена от задължението да поема разноските при провеждането на контрактите. Тези и други „неправомерни“ според обвинението действия на генерал М. Савов са оспорени в началото на 1911 г. от самия него в обясненията му пред споменатата вече Парламентарна следствена комисия. Той изтъква опасността от евентуална скорошна българо – турска война, вследствие от което бил пренебрегнал законовите процедури и е действал по допустимата в такива случаи „съкратена процедура“. В Обвинителния акт обаче изтъкнатата от него опасност е квалифицирана като „мнима“ (An indictment against 1913, p. 441).

Дали обаче през втората половина на 1903 г. е имало опасност от българо-турски военен конфликт? Възможно е държавното обвинение да няма реална оценка за събитията от преди десетина години. Считаме за уместно тук да изтъкнем още веднъж, както и в първата част на работата ни, следното. След многото обвинения в нарушаването на закони – за публичните търгове, отчетността и други, единствено приемливо оправдание за действията на Михаил Савов е изтъкването на причини за необходимост от „спешност“ на конкретните доставки. Върху тази опорна точка се крепят изложенията на М. Савов и на министър-председателя ген. Рачо Петров, управлявал втория стамболовистки кабинет през периода 1903–1906 г., по време на дебатите в Народното събрание през 1911 г. във връзка с разследването и заключенията на Парламентарната изпитателна анкетна комисия. Изтъква се, че поведението на правителството през 1903–1904 г. било предшествано от определени дипломатически сведения за предполагаеми турски военни намерения спрямо България. Сочат се конкретни донесения на български дипломатически представители в такава насока. В този смисъл предприетите правителствени действия според ген. Р. Петров в негово изказване пред Народното събрание се явявали „добре изпълнен дълг – демонстрираната решителност на кабинета „да отиде докрай и даже до война... и това да накара Турция да спре

вилнеенето си“ (Verbatim diaries, 1911, p. 1779). През юли 1903 г. пък министър-председателят Р. Петров заявява на секретаря на Екзархията Мишев, че „политиката на правителството не е за война, а за едно споразумение с Турция, но че то трябва да има войската си снабдена с нужното и готова за всеки непредвиден случай.“ (Kostov, 2004, p. 139).

И нещо изключително важно – по друг повод в обвинителния акт се казва: “Този факт или означава, че министър Савов никога не е вярвал за вероятност за близка война, или че...“. Вижда се, че държавният обвинител тук допуска вероятност от скорошна война с Турция. С други думи е налице противоречие – в случая с доставките на инженерно имущество обвинението квалифицира опасността от война като „мнима“, а в други случаи – като съвсем вероятна (An indictment against 1913, p. 348).

А че войната е била съвсем вероятна свидетелства обстоятелството, че всички предложени от М. Савов контракти са утвърдени в Министерски съвет. Генерал Савов бърза да получи конкретните доставки с мотива за евентуален военен конфликт с Турция. Виждаме, че и колегите му министри, гласувайки положително, също са притеснени от такава възможност. Юридически е необосновано да се търси наказателна отговорност от ген. Савов, защото неговите действия са одобрени в Министерски съвет.

И така, и в тази втора част на работата, на базата на коментираните обвинения срещу бившия военен министър М. Савов, се очертава следният извод, сходен с извода в първата част на материала – не е основателно да се търси отговорност за евентуални закононарушения на М. Савов, защото всички действия и решения на генерала са одобрени в Министерски съвет. Може да се разсъждава дали са правилни или не, дали са обусловени от желание за лична изгода и т. н. На заседанията на Министерски съвет в конкретните и други случаи са присъствали и гласували и други министри, които обаче не са привлечени под отговорност. Защо спрямо М. Савов се търси наказателна отговорност, а спрямо други министри – не? Доколкото има съмнения спрямо бившия военен министър за действия с цел „лична изгода“, а според нас това са редки случаи – например „аферата Шарл и Жан“, то те остават недоказуеми. От тази гледна точка може да се направи изводът, че като цяло държавният обвинител е пристрастен и в голяма степен политически мотивиран.

Не можем да сравним тези наши заключения с очакваната към онзи момент присъда, тъй като поради редица политически причини през юли 1914 г. е взето решение за снемане отговорността от обвиняемите бивши министри (Роров, 1986).

REFERENCES:

- Balamezov, S 1914, *Ministers, their role and their power in the parliamentary monarchy*. Sofia: UI 'Sv. Kliment Ohridski'. [Баламезов, С 1914, *Министрите, тяхната роля и тяхната власт в парламентарната монархия*. София: УИ „Св. Климент Охридски“].
- Balamezov, S 1940, *Comparative and Bulgarian constitutional law*. Part 2, Sofia: D. Provadiiev. [Баламезов, С 1940, *Сравнително и българско конституционно право*. Ч. 2. София: Д. Провадиев].
- Decree № 436 of 20 December 2012, *Durzhaven vestnik*, issue 2, 8.01.2013, p. 3. [Указ № 436 от 20 декември 2012 г., *Държавен вестник*, бр. 2, 8 януари 2013 г., с. 3].
- Galunov, T 1998, *The Second national catastrophe. The process, the culprits*. Veliko Turnovo: Abagar. [Галунов, Т 1998, *Втората национална катастрофа. Процесът. Виновиците*. Велико Търново: Фабер].
- Galunov, T 2013, *The Third State Court. Bulgarian ministers on trial*. Veliko Turnovo: Faber. [Галунов, Т 2013, *Третият държавен съд. Български министри на подсъдимата скамейка*. Велико Търново: Фабер].
- Gesheva, I 1997, 'The ministerial responsibility of the Turnovo Constitution and the constitutional projects (1889–1947)', *Istorigheski pregled*, vol. 97, no. 3, pp. 19-36. [Гешева, И 1997, „Министерската отговорност по Търновската конституция и по конституционните проекти (1889 – 1947)“, *Исторически преглед*, кн. 3, с. 19-36].
- Gesheva, I, *Parliamentary committee of inquiry on ministerial responsibility 1884–1923*. Sofia: Izd. na BAN. [Парламентарните анкетни комисии по министерската отговорност 1884–1923. София: Издателство на БАН].
- Verbatim diaries of the IV Ordinary National Assembly*. III regular session. 9 February 1911, Sofia. [Стенографски дневници на IV Обикновено Народно събрание. III редовна сесия, 9 февруари 1911 г., София].
- Kostov, E 1999, *Transport Issues and Institute of Constitutional Ministerial Criminal Responsibility in Bulgaria (1895–1923)*. Sofia: Izd. „Vanyo Nedkov“. [Костов, Е 1999, *Транспортната проблематика и институтът на конституционната министерска наказателна отговорност в България (1895–1923)*. София: Издателство „Ваньо Недков“].
- Kostov, E 2004, *General Racho Petrov – the officer, the politician, the statesman*. Sofia: Izd. na BAN. [Костов, Е 2004, *Генерал Рачо Петров – офицерът, политикът, държавникът*. София: Издателство на БАН].
- Manolova, M 1989, *Parliamentarizm in Bulgaria, 1879–1894*. Sofia: Izd. na BAN. [Манолова, М 1989, *Парламентаризмът в България, 1879–1894*. София: Издателство на БАН].
- Palangurski, M 1993, 'The First State Court', *Epohi*, vol. 93, no. 3, pp. 44-71.

[Палангурски, М 1993, „Първият държавен съд“, *Епохи*, кн. 3, с. 44-71].
An indictment against the former ministers of Cabinet's in 1903–1908, 1913, Sofia.
[Обвинителен акт срещу бившите министри на кабинета през 1903–1908, 1913, София].
Penchev, P 2011, *How fundaments were laid. On the Early History (1879–1912)*. Sofia: Riva.
[Пенчев, П 2011, *Как се наливаха основите. Към ранната история на българската корупция (1879–1912)*. София: Рива].
Popov, Zh 1986, *The National Liberal Party (Stambolov) in Bulgaria 1903–1920*. Sofia: Nauka i izkustvo.
[Попов, Ж 1986, *Народнолибералната (стамболовистката) партия в България 1903–1920*. София: Наука и изкуство].
Report of the Parliamentary Commission to the 20th Parliament on the proposal to sue the Ministers from the Cabinet of T. Ivanchov, Sofia, 1901.
[Доклад на парламентарната комисия до XX парламент относно предложението да се съдят министрите от кабинета на Т. Иванчов, София, 1901].

Correspondence address:

Evgeni Kostov – Associate Professor, PhD
University of National and World Economy,
Department of Political Economy
Student Town, 8 dekemvri Blvd., 1700 Sofia
E-mail: evgenykostov@abv.bg